بەناوی خودای بەخشندەو میهرەبان

بەناوی گەلەوە

پەرلەمانی کوردستان ـ عێراق

پشت بە حوکمەکانی بڕگە (1)ی ماددەی (56) و ماددەی (53) یاسای ژمارە (1) ی ساڵی 1992ی هەموار کراوو، لەسەر ئەوەی کە ئەنجومەنی وەزیران بەرچاوی خستووە، پەرلەمانی کوردستان ـ عیراق لە دانیشتنی ئاسایی ژمارە (12)ی رۆژی 2011/5/3، بڕیاری دانانی ئەم یاسایەیدا:

یاسای ژمارە (5)ی ساڵی 2011
یاسای دەزگای ئاسایشی هەرێمی کوردستان ـ عێراق

ماددەی یەکەم:

مەبەست لەم زاراوە و دەستەواژانەی دادێن، واتاکانی بەرامبەریانە بۆ مەبەستی ئەم یاسایە:

یەکەم: هەرێم: هەرێمی کوردستان ـ عیراق.

دووەم: سەرۆکایەتیی وەزیران: سەرۆکایەتیی ئەنجومەنی وەزیرانی هەرێمی کوردستان ـ عیراق.

سێیەم: دەزگا: دەزگای ئاسایشی هەرێمی کوردستان ـ عیراق.

چوارەم: سەرۆکی دەزگا: سەرۆکی دەزگای ئاسایشی هەرێمی کوردستان ـ عیراق.

پێنجەم: جێگری سەرۆکی دەزگا: جێگری سەرۆکی دەزگای ئاسایشی هەرێمی کوردستان ـ عیراق.

ماددەی دووەم:

دەزگایەك لە هەرێمدا بە ناوی دەزگای ئاسایشی هەرێمی کوردستان دادەمەزرێت و خاوەن کەسایەتیی مەعنەوی و سەربەخۆیی دارایی وکارگێڕی دەبێت و بودجەی تایبەتیشی دەبێت و بە سەرۆکایەتیی ئەنجومەنی وەزیرانەوە گرێ دەدرێت.

ماددەی سێیەم:

دەزگا بە هەماهەنگی لەگەڵ لایەنانی پەیوەندیدار، ئەم ئەرکانەی دادێن جێبەجێ دەکات:

یەکەم: پاراستنی ئازادیی گشتی و تایبەت بە گوێرەی بنەماکانی دیموکراسی و مافی مرۆڤ.

دووەم: ئاسایشی دەزگاکانی دەستووری و یاسایی(پەرلەمان ، حکومەت ، دادوەری) لە هەرێمدا، هەروەها کەسایەتی و دەزگاکان و هی دیکە.

سێیەم: پاراستنی ئاسایشی کاری سیاسی و مەدەنی وپیشەیی لە هەرێمدا.

چوارەم: پاراستنی ئابووریی نیشتیمانی.

پێنجەم: مسۆگەر کردنی ئاسایشی فڕۆکەخانەو بەنداوو دامەزراوەکانی نەوت و دەروازەکانی سنوور.

شەشەم: پارێزگاری کردن لە کەلەپوورو کولتووری گەلی کوردستانی عیراق بە تێکڕای پێکهاتەکانی نەتەوەیی و ئایینی و مەزهەبییەوە.

حەوتەم: کۆ کردنەوەی زانیاری و دەست نیشان کردنی جموجۆڵەکان لەبارەی هەڕەشەی ناوخۆ بۆ سەر ئاسایشی نیشتیمانی لە هەرێمدا و هەڵسەنگاندن و رووبەڕوو بوونەوەی.

هەشتەم: بەدی هێنانی ئاسایش وئارامیی کۆمەڵایەتی و نەهێشتنی تاوانی بەرنامەڕێژکراوەکان بە هەموو جۆرەکانییەوە، هەروەها نەهێشتنی تاوانی تیرۆر و مادده هۆشبەرەکان.

نۆیەم: مسۆگەر کردنی ئاسایش و سەلامەتی و نهێنیی گەیاندن و سەلامەتیی هاتن و چوون لە هەرێمدا.

دەیەم: پارێزگاری کردن لە شوێنانی خوداپەرستی و جێگەی ئایینی و دابین کردنی ئاسایشیان.

یازدەیەم: مسۆگەر کردنی ئاسایش و سەلامەتیی ناوەندەکانی گەشتیاری و جێگەکانی شوێنەوار و مێژوویی و شوێنەوارەکان.

دوازدەیەم: پاراستنی ئاسایشی خۆراك و تەندروستی لە هەرێمدا.

سێزدەیەم: پاراستنی شوێنی کارو بوونی رێکخراوەکانی نێودەوڵەتی وکارمەندانی نێودەوڵەتی و پاراستنی شاندی دیپلۆماسی وشاندی دیکە، هەروەها نێردەی کونسوڵخانەکان و فەرمانبەران وئەندامانی خێزانەکانیان لە هەرێمدا.

چواردەیەم: بەدواداچوونی پرسی پەنابەر و کۆچبەر ونیشتەجێ بووان و میوانانی بیانی لە هەرێمدا.

پازدەیەم: ئاڵوگۆڕکردنی تاوانبار و تۆمەتباران و رادەست کردنی دۆسیەکانیان لە نێوان دەزگاکانی هەرێم و دەزگاکانی فیدرالدا، بە گوێرەی ئەو میکانیزمەی یاسا دیاریی دەکات.

ماددەی چوارەم:

یەکەم: سەرۆکی دەزگا:

بە سەرۆکی باڵای دەزگا دادەندرێت و خاوەنی دەسەڵاتی کارگێڕی ودارایی وياسايی پێویست بە بەڕێوەبردنی دەزگایە و لە پلەی وەزیردا دەبێت و لە لایەن سەرۆکایەتیی ئەنجومەنی وەزیرانەوە کاندید دەکرێت و بە مەرسوومی هەرێمی دادەمەزرێت.

دووەم: جێگری سەرۆکی دەزگا:

سەرۆکی دەزگا، جێگرێکی بە پلەی بریکاری وەزارەت دەبێت، لە لایەن سەرۆکایەتیی ئەنجومەنی وەزیرانەوە کاندید دەکرێت و بە مەرسوومێکی سەرۆکایەتی هەرێم دادەمەزرێت و ئەو دەسەڵاتەش

پیادە دەكات كە لە لایەن سەرۆكی دەزگاوە پێی دەدرێت، ئەركەكانی سەرۆكی دەزگا لە كاتی ئامادە نەبوونیدا دەگرێتە ئەستۆ.

ماددەی پێنجەم:

یەكەم: ئەنجومەنی دەزگا پێك دێت لە:

1- سەرۆكی دەزگا – سەرۆك.

2- جێگری سەرۆكی دەزگا- جێگر.

3- بەڕێوەبەرانی گشتی – ئەندام.

4- ئەنجومەن بۆی هەیە لە كاتی پێویستدا پەنا باتە بەر شارەزایان، بەبێ ئەوەی مافی دەنگدانیان هەبێت.

دووەم: ئەنجومەن كۆبوونەوەی دەوری دەبەستێت و بۆی هەیە لە كاتی پێویستدا كۆبوونەوەی نائاسایی گرێ بدات و بڕیارەكانیشی بە زۆرینە دەردەچن و لە كاتی یەكسان بوونی دەنگدا، ئەو لایەنە قبوولّ دەكرێت كە سەرۆك دەنگی لەگەلّ داوە.

ماددەی شەشەم:

پێكهاتەكانی دەزگا:

دەزگا بریتییە لە:

یەكەم: ئەم بەڕێوەبەرایەتییە گشتیانەی دادێن:

1- بەڕێوەبەرایەتیی گشتی دیوان.

2- بەڕێوەبەرایەتیی گشتیی ئاسایش.

3- بەڕێوەبەرایەتیی گشتیی ئاسایش سیاسی.

4- بەڕێوەبەرایەتیی گشتیی نەهێشتنی هۆشبەر.

5- بەڕێوەبەرایەتیی گشتیی ئاسسایشی فڕۆكەخانەو دەروازە سنووریەكان دامەزراوەكانی نەوت و بەنداو.

دووەم: پەیمانگای پەرەپێدانی ئاسایش، ئەفسەرێك كە پلەكەی لە پلەی عەمید كەمتر نەبێت، سەرۆكایەتی دەكات و دەبێ بڕوانامەی بەكالۆریۆسی بەدەست هێنا بێت.

ماددەی حەوتەم:

ئەركەكانی ئەنجومەنی دەزگا:-

یەكەم: سەرپەرشتی كردنی بەڕێوە چوونی كارو، دەركردنی بڕیاری پێویست لەم بارەیەوە.

دووەم: دانانی پەیڕەوی ناوخۆ بۆ دەزگا، بە هەماهەنگی لەگەلّ ئەنجومەنی ئاسایشی هەرێم.

سێیەم: بڕیاری پێکهێنان یــان هەڵوەشــاندنەوە یــان لێکــدانی بەڕێوەبەرایەتییەگشــتییەکان و بــەش و هۆبەکانی گرێ دراو بە دەزگاوە لـە کاتی پێویستدا.

چوارەم: ئامادە کردنی بودجەی دەزگا

ماددەی هەشتەم:

کاروباری دەزگا:-

یەکەم: دامەزراندنی بەڕێوەبەرانی گشتی لـە دەزگا لـە لایەن سەرۆکایەتیی ئەنجومەنی وەزیرانــەوە بــە گوێرەی یاساکانی کار پێ کراو دەبێت، بە مەرجێك شارەزایی وپسـپۆری و سـاڵانی راژەو دەست پاکی رەچاو بکرێن و پلەشیان لـە پلەی عەمید کەمتر نەبێت.

دووەم: بەڕێوەبــەران لــە دەزگــادا لــە لایــەن ســەرۆکەکەیەوە بــە راسـپاردەی ئەنجومــەنی دەزگــا دادەزمەزرێن، بە مەرجێك لـە هەڵبژاردنەکەدا شارەزایی وپسپۆری و ساڵانی راژەو دەســت پاکی رەچاو بکرێن و پلەشیان لـە پلەی موقەدەم کەمتر نەبێت.

سێیەم: ژمێریاریی دەزگا لە ژێر وردبینی و چاودێریی لیژنەیــەکی تایبەتــدا دەبێــت، کــە لــە لایــەن سەرۆکایەتیی ئەنجومەنی وەزیرانەوە بۆ ئەو مەبەستە پێك دەهێندرێت.

چوارەم: هەموو ئەو یاسایانەی بەسەر هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆدا پەیڕەو دەکرێن، بەسەر ئەفســەرو کارمەندانی دەزگای ئاسایشی هەرێمی کوردستانیشدا پیادە دەکرێن.

ماددەی نۆیەم:

سەرۆکی دەزگا بۆی هەیە رێنمایی پێویست بۆ جێبەجێ کردنی حوکمەکانی ئەم یاسـایەو پــەیڕەوی ناوخۆی تایبەت بە دەزگاکە دەربکات.

ماددەی دەیەم:

خزمەتکردن لـە دەزگاکەدا و مەرجەکانی وەرگرتن تێیدا، لـەســەر بنــەمای لێهــاتوویی و شــیاوی و دەست پاکی دەبێت (الكفاءة والمؤهلات و النزاهة)، بەبێ گوێدان بە بنەماکانی ناسنامەی نەتــەوەیی و ئایینی وسیاسی.

ماددەی یازدەم:

یاسای دەستەی گشتیی ئاسایشی هــەرێمی کوردســتان ـ عــێراق ژمــارە (46) ی ســاڵی 2004ی ئاسایشی هەڵدەوشێتەوە.

ماددەی دوازدەیەم:

کار بە دەقی هیچ یاسا یان بڕیارێك ناکرێت کە لـەگەڵ حوکمەکانی ئەم یاسایەدا ناکوك بێت.

ماددەی سێزدەیەم:

پێویستە ئەنجومەنی وەزیران و لایەنە پەیوەندیدارەکان حوکمەکانی ئەم یاسایە جێبەجێ بکەن.

ماددەی چواردیەەم:

ئەم یاسایە لە رۆژی بلاو کردنەوەی لە رۆژنامەی فەرمیی (وەقایعی کوردستان) دا کاری پێ دەکرێت.

محمد قادر عبدالله
(د. کەمال کەرکووکی)
سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان ـ عێراق

هۆیەکانی دەرچوون

پالپشت بە رەوتی دیموکراسی و دامەزراوەیی کە گەلی کوردستان باوەڕی پێیەتی و بۆ بەدەنگەوە چوونی هەموو خواستێکی هاوولاتیانی هەرێم لە رووی دەستەبەر بوونی ئاسایش و ئارامی و ئازادی و خۆشگوزەرانی، بۆ رێکخستنی ئەرك و دەسەلات و پسپۆرایەتی وپێکهاتەکانی دەزگاکانی ئاسایش لە هەرێمی کوردستان و لە پێناو چەسپاندنی کۆلەکەکانی سیستەمێکی ئاسایش نیشتیمانیی کارا و رێك و پوخت، هاوشان بێت لەگەڵ ئاستەنگەکانی ئاسایشی ناوخۆو دەرەکیی، بە گوێرەی بنەماکانی دەستوورو یاساو دیموکراسی و پەیماننامەکانی جیهانیی مافی مرۆڤ کە حکومەتی هەرێمی کوردستان باوەڕی پێیانە، ئەم یاسایە دەرچووێندرا.

تێبینی: ئەم یاسایە بەبریاری ژمارە 15 ی سالی 2011 لەلایەن بەرێز سەرۆکی هەرێمی کوردستانەوە دەرچوێنرا.